

# COVID-19 SALGINININ TÜRK MEDYASINDAKİ TEMSİLİNE İLETİŞİM ETİĞİ ÇERÇEVESİNDE BİR BAKIŞ

**Sağlam, Hakan**

*Turkey*

*e-mail:mydreams\_04@hotmail.com*

## Öz

Çin’de ortaya çıkan ve küresel bir salgın halini alan Covid-19, virüsün Türkiye’de yayılmaya başlamasıyla Türk medyasında da gündemin ilk sırasındaki yerini almıştır. Kamu sağlığını doğrudan tehdit eden virüsün niteliği ve etkilerine yönelik toplumu bilgilendiren medyanın Covid-19 haberleri ile ilgili geliştirdiği dil, toplumsal algıyı önemli ölçüde etkilemektedir. İnternet siteleri aracılığıyla görsel medyada olduğu gibi salgındaki anlık gelişmeleri topluma sunabilen gazeteler de bu süreçte Covid-19 haberlerinin sunumunda önemli sosyal sorumluluklar taşımaktadır. Doğrulanmamış ve tek taraflı kaynaklara dayanarak ilgi çekici başlıklarla sunulan haberler, okunma sayısını artırır da salgın gündemini gerçek bağlamından kopararak toplumun sağlıklı bilgi edinme hakkı önünde engel oluşturmaktadır. Medyanın sosyal sorumluluğu göz önüne alındığında iletişim etiği açısından sorunlu hale gelen popülist söylemin yerini alacak sağduyulu bir dil, medyanın kurumsal güvenilirliği açısından da son derece önemlidir. Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin örneklem olarak alındığı çalışmada, Covid-19 haberlerinin Türk medyasındaki sunumunda sosyal sorumluluk anlayışına ne ölçüde bağlı kaldığı araştırılmıştır. Söz konusu gazetelerin internet sitelerindeki Covid-19 haberlerinin söylem analizine tabi tutulduğu araştırma sonucunda, salgın gibi olağanüstü durumlarda etik değerler üzerine inşa edilen bir dilin, medya ve toplum açısından karşılıklı önemine değinilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Covid-19 salgını, medya, söylem, iletişim etiği, sosyal sorumluluk.

## A LOOK AT THE FRAMEWORK OF COMMUNICATION ETHICS TO THE REPRESENTATION OF THE COVID-19 OUTBREAK IN TURKISH MEDIA

### Abstract

Covid-19, which emerged in China and became a global epidemic, took its place at the top of the agenda in Turkish media with the spread of the virus in Turkey. The media which developed the discourse about the Covid-19 news, which informs the public about the nature and effects of the virus that directly threatens public health, significantly affects the social perception. Newspapers, which can submit the instant developments in the pandemic to the public as in the visual media through their websites, bear important social responsibilities in the presentation of Covid-19 news in this process. Although unconfirmed and presented with interesting headlines based on unilateral sources increase the number of readings, they break the epidemic agenda from its real context and create an obstacle to the right of the society to obtain healthy information. Considering the social responsibility of the media, a common sense language that will replace the populist discourse that has become problematic in terms of communication ethics is also extremely important in terms of the institutional credibility of the media. Cumhuriyet, Hürriyet, and Sabah newspapers were taken as samples in the study and it was investigated to what extent the social responsibility approach was adhered to in the presentation of Covid-19 news in Turkish media. As a result of the research in which the Covid-19 news on the websites of these newspapers were subjected to

discourse analysis, the mutual importance of a language built on ethical values in terms of media and society in extraordinary situations such as a outbreak was mentioned.

**Keywords:** Covid-19 outbreak, media, discourse, communication ethics, social responsibility.

## Giriş

Gerçekliği yansıtmaktan ziyade onu yeniden kuran bir işleyişe sahip olan medya, toplumsal yapıdan bağımsız ya da ondan ayrı bir niteliğe sahip değildir. Toplumsal algıyı etkilemekle kalmayıp onu önemli ölçüde şekillendiren medya gerçekliğe ilişkin ulaşabildiği tüm öğeleri seçmeci bir pratikle bir araya getirerek bir anlamlar dünyası inşa etmektedir. Küresel bir salgın olarak Mart 2020’den itibaren Türkiye’de de görülmeye başlayan Covid-19’a ilişkin toplumu bilgilendiren medyanın salgına ilişkin inşa ettiği anlam dünyası da medyanın genel işleyişinin sınırları içinde kurulmaktadır. Virüsün niteliği, bulaşma ve korunma yolları, neden olduğu hastalıklar, hastalıkla mücadele ve aşı çalışmaları gibi salgına ilişkin bir çok konuyu haberleştiren medya organlarının artan sosyal sorumluluğu, Covid-19 haberlerindeki söylemin iletişim etiği bağlamında sorgulanmasını gerektirmektedir.

Gazeteciler; neyin anlamlı, neyin önemli, neyin değersiz, kısacası neyin haber değeri olduğu konusunda seçim yaparlarken kendi etik değerlerini ve yargılarını kullanmaktadırlar. Seçtikleri haberlerin sunumunda da yine söz konusu yargı ve değerlere başvurumaktadırlar; haberi sansasyonel bir biçimde sunmak ya da daha duyarlı ve dikkatli bir sunuşu tercih etmek gibi. Bu değerlendirmeleri yapan gazetecilerin belli başlı bazı ahlaki ve etik değerlere sahip olması gerektiği savunulmaktadır (Çaplı, 2002: 82). Bilimsel çalışmalarla yöntemleri ve işleyiş süreçleri belirlenen etik değerler çeşitli alanlara ve meslek gruplarına uygulanarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda iletişimle ilgili alanlarda; haber ajanslarında, gazetelerde, radyo ve televizyon kuruluşlarında veya internet ortamında habercilik mesleği ile uğraşanları bağlayan etik değerlere “iletişim etiği” adı verilmektedir (Uzun, 2008: 17).

Medyanın, yani haber, bilgi, yorum iletiminin, etik kural ve ölçülerin sorgulanması, basının ortaya çıkışından itibaren, her defasında yeniden cevaplandırılması gereken bir soru, hatta sorun haline gelmiştir. Bunun nedeni medyaya atfedilen işlevle medyanın fiili olarak yerine getirdiği işlevleri arasındaki uyumsuzluktur. Yani medyanın bir yandan kamu hizmeti görevini yerine getirmesi diğer yandan egemen kesim ve çıkarları hizmetinde oluşudur. Medya kuruluşlarının kamu görevi yaptıkları iddiasında bulunup bu görevin imtiyazlarını kullanarak çıkar çevrelerine hizmet etmesi ve bu uğurda gerçeği çarpıtması, tahrif etmesi medya etiği problemini doğurmuştur (Birikim, 1999: 16).

Türkiye’de medyanın özellikle afet gibi kriz dönemlerinde gerçekleştirdiği habercilik, habere atfedilen özellikler göz önüne alındığında etik çerçevede sorgulanan konulardan biridir. Dünya çapında büyük tahribatlara yol açan Covid-19 salgınının Türk medyasındaki temsili hakkında bir fikir edinilmesi amacıyla Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Kasım-Aralık 2020 dönemini içeren internet haberlerinin örneklem olarak alındığı çalışmada medyanın sosyal sorumluluk anlayışına ne ölçüde bağlı kaldığı araştırılmıştır. Medya iletilerinin söylem analizine tabi tutularak değerlendirildiği çalışma; iç içe geçmiş ideolojik ve ticari kaygılar üzerinden okunma sayısını artırmaya yönelik geliştirilen “popüler” dilin yerine etik kodlara bağlı duyarlı bir söylem geliştiriminin toplum ve medya açısından bütünsel yararına odaklanmaktadır.

## Türk Medyasının Genel Habercilik Eğilimleri ve Etik

Etik sözcüğü, köken olarak Yunanca “karakter” anlamına gelen “Ethos” sözcüğünden türetilmiştir ve iki farklı kullanımı vardır. İlk kullanımı alışkanlık, töre, görenek anlamlarını taşır. Eylemlerini geçerli töreye uygun olarak eğitim yoluyla düzenlemeye alışkın kişi, genel kabul gören “ahlak yasası” normlarını izlediği sürece etiğe uygun davranmaktadır. Ama dar anlamda ve asıl anlamıyla etiğe göre eylemde bulunan ve davranan kişi, aktarılan eylem kurallarını ve değer ölçülerini sorgulamadan uygulamayıp; aksine, kavrayarak ve üzerinde düşünerek talep edilen iyiyi gerçekleştirmek için onları alışkanlığa dönüştüren kişidir. Etik böylelikle karakter anlamını da almakta, erdemli olmanın temel tavrı olarak pekişmektedir (Pieper, 1999: 30).

Etik, ahlaki kuralları ve değerleri ele alan felsefe dalıdır. Etik, ideal ahlaki aramakta ve bu anlamda topluma önerilerde bulunmaktadır. Öneriler, ortak akla ve deneyimlere dayanmaktadır. Bireylere ne yapmaları veya yapmamaları gerektiğini anlatan etik, davranışlara ve davranışların temellerine odaklanmaktadır (Eröndü vd., 2004). Toplumsal deneyimlerin ürünü olan ahlaki değerler gerçekte bir otorite tarafından oluşturulmadıkları için

dışsal olmaktan ziyade içseldir. Dolayısıyla ahlaki davranışların denetimi yasaların zorlayıcılığından çok bireysel/toplumsal hassasiyet ve vicdanla ilgilidir.

Etik ve ahlak kavramları birbiriyle karıştırılmamalıdır. Ahlak, belirli bir zaman dilimi içerisinde belirli toplumlar tarafından kabul edilen ve onaylanan davranış kurallarını içerirken, etik, insan davranışına ilişkin değerleri zaman ve toplum üstü bir perpektiften değerlendirir.

Medya etiği; liberal toplumlardaki özgürlüğünü, piyasanın ekonomik denetiminden ve devletin siyasal baskısından uzak olma temeline dayandıran medyanın, ticari bir işletme olma niteliğini açıkça savunmaya başlamasıyla birlikte bu özgürlük zeminini kaybetme tehlikesine bir yanıt geliştirme çabasıdır. Buna göre, medya etiğinin, piyasanın manipülatif gücünün panzehiri olarak işlev görebileceği, endüstrinin etik ilkelere bağlı kılınmasıyla kamuya olan güven ilişkisinin korunabileceği, kısaca medyanın demokratik işlevlerinin kendi kendini denetleyerek yerine getirebileceği savunulmuştur (Taş, 2009: 3).

Kitle iletişim araçlarının varlık nedeni olarak kabul edilen haber verme, herhangi bir olay ve olgunun nesnel ve tarafsız, yani olduğu biçimiyle duyurulması olarak liberal bir tarife kavuşturulmuştur. Profesyonel gazetecilik anlayışına dayanarak yapılan bu tanım, olay ve olgunun nerede, ne zaman, nasıl ve hangi etkiyle olduğu sıralamasına dayanan ve olay ve yorumun birbirinden ayrılabilirliğini savlayan bir haberleştirme biçimine denk düşer (Timisi ve Dursun, 2003).

Haber kaynağının objektifliğini esas alan, olay ve yorumun birbirinden ayrıldığı haber biçimi yalın görünmesine rağmen gerçekte dilin son derece dikkatli kullanımını gerektirir. Diğer ülkelerin medyalarında olduğu gibi Türk medyasında nesnel haberleşme biçimine nadiren rastlanmaktadır. Haberin niteliksel özelliklerinden dolayı olay ve yorumun birbirinden tamamen arındırılması çoğunlukla mümkün olmasa da profesyonel gazetecilik anlayışı prensipte yorumun olabildiğince alt seviyede tutulmasını gerektirmektedir.

Nesnellik, uygulama açısından problemlili olan ilkeler arasında bulunmaktadır. Haberin nesnellik ve gerçeklik iddiasının açıklığa kavuşturulması ve bu ilkelerin hayata geçirilmesi medya muhabirleri açısından bazı sorumlulukları zorunlu kılmaktadır. Bu durum muhabirlerin, kendi öznelliğini gizlemek ve haberin nesnel olduğunu vurgulamak için, birtakım anlatsal stratejiler geliştirmesine yol açmıştır (Dursun, 2005: 78). Haber yazımının yanında seçiminde de taraf olma sorunu görülmektedir. Çünkü haberci, önüne gelen yığınla olaydan birini seçip haber yapmaktadır. Burada da muhabirin kimliği ve siyasi eğilimleri rol oynamaktadır. Yani gazetecilik haber içeriklerinin seçicilik ve yorumlama gerektirdiği için tam anlamı ile tarafsızlık mümkün değildir (Banar, 2013: 130).

Gazetecilikte tam anlamıyla bir tarafsızlığın olamayacağı muhabirin haber yazımında bir köşe yazarı gibi davranabileceği anlamına da gelmemektedir. Köşe yazarlarının yazılarına yorumlarını katması herhangi bir sorun teşkil etmezken, bir muhabirin köşe yazarı gibi davranıp haberi tamamen kendi yorumlarına dayanarak inşa etmesi iletişim etiğine aykırılık teşkil etmektedir. Günümüz Türk medyasında gazetelerin çoğu ilk sayfalarında manşetten verdikleri haberler de dahil olmak gerçekleştirdikleri yayıncılıkta nesnellikten uzak bir yaklaşım sergilemektedir. İlgi çekmek için oluşturulan çarpıcı başlıklar bazen argo ifadelerle örülerek, yüksek tiraj ve okunma sayılarına ulaşmak hedeflenmektedir.

Türk medyasında özellikle kriz anlarında örneklerine sıkça rastlanan sansasyona yönelik ve panik yaratıcı haberler, bir olay ya da olgunun üzerinden giderken uyarıcı bir işlev taşıdığı iddia eden; kimi zaman ise henüz var olmayan ancak mümkün olma olasılığı bulunan herhangi bir durumun, diğer olasılıklara oranla abartılı şekilde vurgulanmasına dönük haberlerdir. Dramatik ve trajik öğeler, haber konusunun olası etkisinin çoğaltılmasına hizmet etmektedir. İnsanların duygulanımlarını harekete geçirmeye yönelik, acıklı, hüznü ve kederli öğelerin bol bol kullanılmasıyla çerçevelenen bu tür haberlerin, insanın ilgisini çekme açısından Türkiye’de hala en sık başvurulan bir tür olduğu gözlenmektedir. İzleyiciye gözyaşı döktürebilmek, giderek o haberin gücünün, etkisinin ve öneminin bir göstergesine dönüşmüştür. Dramatik ve trajik unsurların ön plana çıkarıldığı örneklerde haber, bir dramatik anlatı olarak biçimlenmektedir (Timisi ve Dursun, 2003).

Toplum içerisinde ünlü olarak adlandırılan kişilerin hayatlarının ön plana çıkarılmasıyla birlikte magazin haberciliği, az metin ve dikkat çekici görsel kullanımlarıyla en çok okunan haber türlerinin başında gelmeye başlamıştır (Çetinkaya, 2020: 104). Batı medyasında olduğu gibi Türk medyasında da 1980’lerden itibaren popüler

hale gelen magazin haberciliği, bireysel kültürün yükselişi ve toplumsal değerlerde yaşanan değişimlere paralel olarak yaygınlaşmıştır. İlgi çekici başlıklar, içerikler ve fotoğraf kullanıldığı magazin haberciliğinin eğlendirici niteliği, bu habercilik türünü sansasyona elverişli hale getirmektedir. Profesyonel gazetecilik kodlarıyla çelişen niteliklerinden dolayı magazin haberciliği, iletişim etiği bağlamında en fazla tartışılan gazetecilik türlerinden biridir.

## **Covid-19 Salgını, Dezenformasyon ve Felaket Haberciliği**

Dünya üzerinde milyonlarca yıldır birtakım küresel çapta hastalık vakaları ve toplu ölümler yaşandığı bilinmektedir. Bir kaynaktan ortaya çıkarak hızla yayılan ve toplumda risk oluşturarak sağlık, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda ciddi tehdit olarak tanımlayabileceğimiz ‘pandemi’, ortaya çıktığı ilk günden beri pek çok maddi ve manevi zarara neden olmuştur. 2019 yılının sonunda Çin Halk Cumhuriyeti’nin Hubei eyaletine bağlı Wuhan şehrinde ortaya çıkan Covid-19 vakaları (CoV); Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS-CoV) gibi geçmişte yaşanan salgınları hatırlatmaktadır. Bu geniş ailenin yeni mensubu olan Covid-19’un yayılma hızına bakıldığında kısa bir süre içerisinde dünya genelinde ekonomik ve sosyal sistemler başta olmak üzere birçok konuda yeni bir dünya düzeni oluşturmaya başladığı görülmektedir (Subölen, 2020: 131).

Covid-19, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde küresel salgın olarak ilan edilmiştir (Samur, 2020: 437). Bireyler arasında hızla bulaşan Covid-19, 2020 yılı başlarında hızla yayılarak Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya-Pasifik’te yer alan çeşitli ülkelerde de etkisi göstermiştir. Küresel çapta etkisini gösteren salgın nedeniyle bazı ülkeler farklı tedbirler alarak bulaşın yayılmasını engellemek amacıyla birtakım kısıtlamaları uygulamaya koymuştur (Tiftikçi, 2020: 1). Türkiye’de ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. Hastalığın yayılmasını önlemek için ülke genelinde bir salgın planı düzenleyen Sağlık Bakanlığı, toplumun her kesimini kapsayan tedbirleri uygulamaya geçirmiştir.

Küreselleşmenin etkisiyle sınırların tarihte hiç olmadığı kadar esnediği günümüzde, insan dolaşımının hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, salgın gibi olağanüstü durumları daha hassas bir noktaya getirmektedir. Enformasyonun dolaşım hızına benzer şekilde insan hareketliliğinin ulaşım teknolojilerindeki gelişmiş araçlar sayesinde ileri bir aşamaya geçmesi, Covid-19’un kısa sürede tüm dünyaya yayılmasına yol açmıştır.

Koronavirüs (COVID-19) salgını döneminde, virüsün özellikleri, bulaşması, hastalığın etkileri, korunma ve tedavi yöntemleri, yetkili kurumların ve hükümetlerin uygulamaları konusunda binlerce sahte haber ve yanlış bilgi üretilmiş, milyonlarca insan bu bilgilerden olumsuz şekilde etkilenmiştir. Uluslar arası Doğruluk Kontrolü Ağı’na üye olan 70’den fazla ülkeden 75 platform ve üye olmayanlarla birlikte 188 platform salgının ilk aylarında yanlış bilgi salgınıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır (Büyükaşar, 2019: 134).

Medyaki rekabetçi koşullar internet gazeteciliğinin yaygınlaşmasıyla daha da artıyandan, haberi ilk verebilmek öne geçmenin başlıca göstergesine dönüşmüş, bu da haberin doğrulanma ve denetim süreçlerini sektreye uğratarak hataların çoğalmasına yol açmıştır. Medyadaki haber yayınlama sürecinin kısalması, yanlış ve eksik haber oluşumuna neden olduğundan iletişim etiği açısından önemli problemler doğurmaktadır.

Edelman tarafından Covid-19 sırasında duyulan güven üzerine yapılan yakın tarihli bir küresel ankete göre, gazetecilerin salgınla ilgili en az güvenilen bilgi kaynağı oldukları, ancak dünya çapındaki nüfusun önemli bir kısmının koronavirüs hakkındaki güncellemeleri köklü ulusal medya aracılığıyla aldığı görülmektedir. 6-10 Mart 2020 tarihleri arasında Brezilya, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Güney Afrika, Güney Kore, İngiltere ve ABD’de toplanan veriler, yüzde 83’lük bir oran ile bilim insanlarının, yeni koronavirüs konusunda en güvenilir bilgi kaynağı olduğunu göstermektedir. İnsanların yalnızca %43’ü medyayı Covid-19 konusunda güvenilir bulmaktadır (Connaughton ve Devlin, 2020).

Medya koronavirüse tam olarak neyin neden olduğu ve nasıl yayıldığı, hastalığın geçirilmesi hakkında gerçek bilimsel nitelikteki haberleri, nadir olarak yayınlamaktadır. Çünkü medya doğası gereği eğitici olmayı değil, sansasyonelliği ve pazarlamayı hedeflemektedir. Başka deyişle, medya bilimsel içerik ile salgın sürecinin nasıl ilerlediğini açıklamak veya COVID-19 kaynaklı ölümlerin sayısı ile tüberküloz, hepatit B veya pnömoni gibi diğer ölümcül bulaşıcı hastalıklar arasında anlamlı karşılaştırmalar sağlamak amacıyla çok az sayıda, gerçek uzmanı televizyona çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, kendini ölüm kalım meseleleri hakkında halkı bilgilendirmeye

adamış bir medyaya artık her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Yeterli şekilde finanse edilen araştırmacı gazetecilik ve kamu yararını kollayan medya kuruluşları olmadan dünya rehbersiz kalacaktır (Pastreich, 2020: 3).

Gazetecilikte etik sorunlar çoğunlukla ticari çıkarlar bağlamında şekillenmektedir. Olabildiğince en geniş kitleye ulaşarak reklam gelirlerini artırma gayretinde olan medya kuruluşları, izleyici/okur üzerinde doğrudan duygusal etki yaratmak amacıyla kimi zaman sansasyona varacak şekilde bir abartıya başvurmaktadır. Televizyonculukta nasıl “başarı” içerik kalitesinden çok izlenme oranıyla sayısal olarak ölçülür hale geldiye, gazetecilikte de okunma oranıyla (yine sadece sayısal olarak) ölçülür hale gelmiştir.

Kitle iletişimi için “ikna” önemlidir. Kişiler arası iletişimde ikna, diğer kişi veya kişilerin tutum ve davranışlarını etkileme eylemidir. İkna, tutum ve davranış değişiminde en yaygın olarak kullanılan tekniklerden birisidir (Bilgin, 2003: 163). Rasyonel ve duygusal olarak iki ikna stratejisinden bahsedilebilir. Rasyonel mesajların daha ikna edici olduğunu savunanlar, insanların rasyonel iddialar yerine duygusal iddialar ile karşılaştıklarında iyi hazırlanmış mesajlara daha çok tepki göstereceklerini belirtirler. Duygusal ihtiyaçlara hitap eden mesajlar ise, insanların duygusal olduğunu düşünerek duygu dolu mesajların daha ikna edici olduğunu savunurlar (Kalender, 2000: 125-126). İkna edici mesaj stratejilerinde yaygın olarak kullanılan unsurlardan birisi “korku” olup, korkunun bu kullanımına “korku çekiciliği” ismi verilmektedir. (Barth ve Bengel, 2000: 23).

Bildirici’ye (2018) göre doğaları gereği haber değeri yüksek olaylar olan deprem, sel , terör saldırıları gibi felaketler haber yapılırken özenli davranılması gerekmektedir. Gazeteci, felaket bölgesindeki insanların psikolojisini göz önüne almak zorundadır. Travma yaşamış, yakınlarını kaybetmiş, yaralanmış insanlarla konuşurken onları daha fazla üzecek bir üslup kullanılmamalıdır. Bir felaketi izleyen gazeteci, felaketin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yardımcı olmalı, bu da insana dair kaygıları felaket haberlerinin odağına almayı gerektirmektedir. Gazetecilerin ölüm karşısında yapması gereken, hiç bir ayırım yapmadan, her insanın ölümüne saygıyla yaklaşmaktır. Ayrıca, kaza haberlerinde, şehit haberlerinde, doğal felâketlerde ölüm haberlerinin, vefat edenlerin yakınları bilgilendirilmeden yapılmaması gerekmektedir. Felaketlerde yaşamlarını yitirenlerin yakın plan fotoğraflarını kullanmamak, kanlı ve şiddet içeren görüntülere yer vermemek yine etik açıdan son derece önemlidir.

## **Gazetelerdeki Covid-19 Haberlerinin Çözümlemesi**

Sosyal bilimlerde içerisinde bir çalışma alanı olan söylem çözümlemesi Yıldırım’a (2015) göre kendi sosyal, politik ve kültürel bağlamında metin ve konuşmanın işlevleri ve yapılarını sistematik bir şekilde ele almaktadır. Eleştirel haber çalışmalarında, haberin söyleminde yapılan ideolojik üretime dikkat çekilmektedir. Habermans’a göre, uzlaşmanın oluşması, iletişimin rasyonellik potansiyelinin gelişmesine bağlıdır. Bu gelişme, tartışma sürecinde doğrulanmış geçerli bilgilerin kişilerarası kabulü ve sosyal yaşamda vücut bulması sayesinde olur (Gökçe, 2001: 133). Medya metinlerinin çözümlemesinde en fazla başvurulan yöntemlerden olan Eleştirel Söylem Analizi, ideolojik bir inşa süreci olarak gördüğü “anlam”ı ortaya çıkarmaya odaklanmaktadır.

Gazeteler sadece yazılı metinlerden oluşmazlar. Metindeki dil/sözcükler elbette önemlidir fakat bunun yanı sıra metni oluşturan resimler, şekiller ve hemen her sayfada görülen reklamlar da gazetenin özelde haberine, genelde ise olay ve durumlar karşısındaki öznal duruşuna önemli katkılar sağlarlar (Storey, 2000: 103). Fotoğraf haber metnini doğrudan destekleyerek verilmek istenen bilgi, anlam ve duyguyu pekiştirdiği gibi, haber metnine bilgi, anlam ve duygu açısından dolaylı bir derinlik de kazandırır. Algı psikolojisine göre bir okuyucu eline aldığı gazetede ilk önce büyük fotoğraflara bakar, daha sonra resim altı yazıları okur ve bunun ardından başlıkları okumaya geçer (Şeker, 2004: 78).

Covid-19’un Türk mediasındaki temsilinin iletişim etiği bağlamında değerlendirildiği çalışmada Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Kasım-Aralık 2020 dönemini içeren iki aylık internet haberleri örneklem olarak alınmıştır. İlgili periyotta incelenen haberlerin 12’sinin (Cumhuriyet’ten 3, Hürriyet’ten 5 ve Sabah’tan 4 olmak üzere) söylem analizine tabi tutulduğu araştırmada, Türk mediasının salgın sürecindeki yayıncılık anlayışında, iletişim etiğine ne ölçüde bağlı kalındığı hakkında bir fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Şekil-1: 24.11.2020 Tarihli Cumhuriyet Haberi

### Milletvekili, kentteki tabloyu böyle anlattı: İş çığırından çıkıyor, sistem çökmek üzere

CHP Manisa Milletvekili Bekir Başevirgen, Manisa'nın koronavirüs tablosunda gelenin vahim düzeyi anlattı.

24 Kasım 2020 Salı, 15:33



Şekil-2: 19.12.2020 Tarihli Sabah Haberi

### İl Sağlık Müdürü'nden ürküten sözler! Yoğun bakım yüzde 95 dolu! entübeler artıyor



Trabzon'da son günlerde Covid-19 tedbirleri kapsamında hafta sonu kısıtlamaları vaka sayılarında belli oran düşüşü sağladığını belirten Trabzon İl Sağlık Müdürü Dr. Hakan Usta, hastanelerimizdeki yoğun bakımlarda doluluk oranının yüzde 90-95'lerde , entübe vakalarının oldukça fazla olduğunu söyledi.Usta," Korona virüs vakalarında düşme olması bir rahavet anlamına gelmemeli" dedi.

24.11.2020 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan "Milletvekili, Kentteki Tabloyu Böyle Anlattı: İş Çıgırından Çıkıyor, Sistem Çökmek Üzere" başlıklı Şekil-1'deki haberde CHP Manisa Milletvekili Bekir Başevirgen'in Manisa'daki koronavirüs tablosunda gelenin vahim düzeyi anlattığından bahsedilmektedir. Yoğun bakım ünitesi görselinin kullanıldığı haberde gazetenin hükümete yönelik genel muhalif tutumu çerçevesinde şekillenen bir söyleme başvurduğu görülmektedir. Haber başlığında kullanılan "iş çığırından çıkıyor" ve "sistem çökmek üzere" ifadeleri doğrudan Sağlık Bakanlığı'nı hedef alarak ülkedeki sağlık sistemine karşı okuyucuda bir güvensizlik hissi ve kaygı uyandırmayı amaçlamaktadır. 19.12.2020 tarihinde Sabah Gazetesi'nde yer alan "İl Sağlık Müdürü'nden Ürküten Sözler: Yoğun Bakım Yüzde 95 Dolu! Entübeler Artıyor" başlıklı Şekil-2'deki haberde ise Trabzon İl Sağlık Müdürü Dr. Hakan Usta'nın koronavirüs vakalarında düşme olmasına rağmen entübe vakalarının fazla olduğuna ilişkin sözlerine yer verilmektedir. A.B.D. ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere yurt dışındaki vaka artış oranlarıyla ilgili çok sayıda haber yapan Sabah gazetesi yurt içindeki vaka artışlarıyla ilgili az sayıda haber yapmakla birlikte, bu haberlerde daha dikkatli bir dil geliştirmektedir. Cumhuriyet'in aksine hükümete yönelik eleştiri anlamına gelebilecek herhangi bir söylemden uzak duran Sabah, bu haberinde yurt dışındaki yüksek vaka artışlarını konu alan haberlerinde kullandığı korku, panik, kabus, şok gibi kimi zaman sansasyona varan ifadelere başvurmayarak, "ürküten" kelimesini kullanmayı yeterli görmektedir.

Şekil-3: 05.10.2020 Tarihli Cumhuriyet Haberi

### Bilim Kurulu üyesi Serap Şimşek Yavuz'dan korkutan uyarı: Her gün binden fazla Covid şüpheli hasta geliyor

Bilim Kurulu Üyesi Serap Şimşek Yavuz, Türkiye'de son dönemde koronavirüs (Covid-19) vakalarının artmasının ardından önemli uyarılarda bulundu. Yavuz, "İstanbul'da Covid hastanelerine her gün binden fazla Covid şüpheli hasta geliyor, önemli bir kısmı pozitif çıkıyor" dedi.

05 Kasım 2020 Perşembe, 18:59



Şekil-4: 22.12.2020 Tarihli Hürriyet Haberi

### Son dakika haberleri... 'Bir takım duyumlar var' dedi ve uyardı! Koronavirüste mutasyon korkusu...

Dicle Üniversitesi Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı ve İl Pandemi Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mustafa Kemal Çelen, İngiltere'de koronavirüsün mutasyona uğramasını değerlendirdi. Prof. Dr. Çelen, 'Daha rahat bulaşabilen virüs haline geldiği noktada birtakım duyumlar var. Önemli olan bir an önce aşılama geçilmesi. Ne kadar hızlı geçerse Covid-19'a karşı koruyuculuk ve bulaş zincirini kırma noktasında da başarılı olacağız. Aşı karşıtlığına karşı bir eylem olarak düşünelim ve bir an önce aşılarmıza ulaşalım' dedi.



05.11.2020 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan “Bilim Kurulu Üyesi Serap Şimşek Yavuz’dan Korkutan Uyarı: Her gün Binden Fazla Covid Şüpheli Hasta Geliyor” başlıklı Şekil-3’teki haberde Yavuz’un İstanbul’daki Covid vakalarının artış eğilimiyle ilgili uyarılarına değinilmekte ve görsel olarak seçilen entübe edilmiş hasta fotoğrafı ile haber başlığında geçen “korkutan uyarı” ifadesindeki etki güçlendirilmektedir. Haberin alt metnin de geçen “Her gün binden fazla Covid şüpheli hasta geliyor, önemli bir kısmı pozitif çıkıyor” ifadesinde şüpheli hastaların ne kadarının pozitif çıktığı bilgisinin verilmemesi ise haber manşetinde geçen “korkutan uyarı” ifadesinin neye dayanarak seçildiğine dair bir belirsizlik yaratmaktadır. Diğer gazetelerde olduğu gibi Hürriyet gazetesi de Covid-19 ile ilgili haberlerinde bilim kurulu üyesi, akademisyen, araştırmacı ve tıp doktoru gibi hastalıkla ilgili bilgi alınabilecek otoritelerin görüşlerine sıklıkla yer vermektedir. 22.12.2020 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayımlanan “Son Dakika Haberleri... ‘Bir Takım Duyumlar Var’ Dedi ve Uyardı! Koronavirüste Mutasyon Korkusu...” başlıklı Şekil-4’teki haberde Dicle Üniversitesi Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı ve İl Pandemi Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mustafa Kemal Çelen’in İngiltere’de görülen virüs mutasyonu ile ilgili görüşlerine yer verilmektedir. Haber başlığını önceleyen “son dakika haberleri” ifadesi doğrudan okuyucu ilgisini artırmaya yöneliktir. Başlıkta geçen “bir takım duyumlar” ifadesi ile haber girişinde Çelen’in virüs mutasyonu ile ilgili virüsün bulaşma özelliğinin artmasına ilişkin sözleri okurda merak duygusuyla birlikte gelişen bir kaygı yaratmaktadır. Haberde kaynak olarak görüşlerine başvurulmuş kişinin virüs mutasyonu ile ilgili endişelerini belirtmesine rağmen konu hakkındaki belirsizliklere de değindiği görülmektedir. Dolayısıyla haber başlığında kullanılan “mutasyon korkusu” ifadesi, henüz bilim otoriteleri tarafından doğrulanmayan bir konuda okur duygularını koşulladığından, ilgi çekmeye yönelik sorunlu bir söylemsel tercihin ürünü olarak değerlendirilebilir.

Şekil-5: 20.12.2020 Tarihli Hürriyet Haberi

**Son dakika haberleri... Profesörden korkutan sözler: 'Koronavirüs, kalp krizini tetikliyor'**



Manisa Celal Bayar Üniversitesi (MCBÜ) Tıp Fakültesi Kalp ve Damar Cerrahisi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer Tetik, koronavirüsün kalpte kalıcı hasara neden olarak kalp krizini tetiklediğini söyledi. İyileşen hastalarda solunum ve kalp yetmezliği gelişebildiğini kaydeden Tetik, hastalığa yakalanmamanın önemli olduğuna dikkati çekip tedbirler konusunda uyardı.

Şekil-6: 10.12.2020 Tarihli Hürriyet Haberi

**Koronavirüste şoke eden gelişme! Bir yıl sonra yapılan teste ortaya çıktı**



İtalya’da yaşanan bir gelişme herkesi şoke etti. 2019 yılının Kasım ayı sonlarında bir çocuktan alınan örneğe yaklaşık bir yıl sonra uygulanan Covid-19 testi pozitif çıktı.

20.12.2020 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayımlanan “Profesörden Korkutan Sözler: Koronavirüs Kalp Krizini Tetikliyor” başlıklı Şekil-5’teki haberin girişinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Kalp ve Damar Cerrahisi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer Tetik’in koronavirüsün kalpte kalıcı hasara neden olarak kalp krizini tetiklediği konusundaki uyarılarına yer verilmektedir. Haberin amacı virüsün tehlikelerine yönelik uzman görüşlerinden yararlanarak okuru bilgilendirmektir. Ancak profesörün uyarılarının “korkutan sözler” başlığı altında verilmesi, bu sözlerin özellikle kalp hastaları okurlar üzerinde nasıl bir etki uyandıracığı hususunda herhangi bir hassasiyet geliştirilmediğini düşündürmektedir. Korku ve endişe duygusunun hassas sağlık durumları nedeniyle kalp hastalarının üzerinde olumsuz etkiler uyandırabileceği göz önünde alındığında uzman uyarılarının “korkutan” nitelenmesi yerine teskin edici soğukkanlı bir söylemle verilmesinin hasta psikolojisi çerçevesinden bakıldığında çok daha sağlıklı bir yaklaşım olacağı söylenebilir. Aynı gazetenin 10.12.2020 tarihinde “Koronavirüste Şoke Eden Gelişme! Bir Yıl Sonra Yapılan Testte Ortaya Çıktı” başlıklı Şekil-6’daki haberin girişinde ise İtalya’da 2019 yılının Kasım ayı sonlarında bir çocuktan alınan örneğe yaklaşık bir yıl sonra uygulanan Covid-19 testinin pozitif çıkması “herkesi şoke eden gelişme” olarak nitelenmektedir. Temsili maske takmış çocuk fotoğrafının kullanıldığı haberde bilgi eksiltimiyle okur ilgisi yakalanmaya çalışılmıştır. Münferit bir araştırmanın sonuçları için “herkesi şoke eden gelişme” nitelenmesiyle korku duygusunu tetikleyen abartılı bir dilin kullanıldığı haberde, genelleştirici ifadelerle okur duyguları yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Medya etiği, haberde öznenin çocuklar olduğu durumlarda dilin daha dikkatli kullanılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle

bilimsel araştırmaya konu edinen bir çocukla ilgili haberde, mesajın “şoke eden gelişme” çerçevesinde korku duygusu uyandıran bir söylemle inşası, haberi iletişim etiği bağlamında sorunlu bir noktaya götürmektedir.

şekil-7: 29.12.2020 Tarihli Sabah Haberi



şekil-8: 29.12.2020 Tarihli Sabah Haberi



29.12.2020 tarihinde Sabah gazetesinde yayımlanan “Son Dakika: İngiltere’de Günlük Vaka Sayısı Rekor Tazeledi!” başlıklı şekil-7’deki haberin girişinde İngiltere’de artan koronavirus vakalarına dair sayısal bilgilere yer verilerek, ülkedeki koronavirus salgınındaki vaka artışı “rekor” nitelemesiyle sunulmaktadır. Ambulansta entübe edilmiş hastanın tedavisiyle ilgilenen sağlık görevlileri fotoğrafının kullanıldığı haberde “İngiltere alarında” ve tümü büyük harflerle verilerek etkisi artırılmaya çalışılan “En kötüsü oldu” ifadeleriyle bir panik atmosferi yaratılmaya çalışılmaktadır. İnsan hayatını konu edinen bir haberde vaka artışları için kullanılan “rekor” kelimesi söylemsel olarak sorunlu bir tercih olmakla birlikte “rekor tazeledi” ifadesiyle abartıya başvurularak vermek istenen mesaj bağlamından koparılmaktadır. Haberde vaka sayısındaki artışların hangi ölçüte göre bir “rekor” ve “tazelenen bir rekor” olduklarını belirlemek mümkün olmayacağından bunları tamamen öznel bir yaklaşımının ürünü olarak değerlendirmek mümkündür. Salgının gidişatının ne yönde olacağı tüm dünyada olduğu gibi İngiltere’de de bilinemeyeceğinden vaka artışlarını baz alarak ülke için atfedilen “en kötüsü oldu” ifadesi yine aynı öznel yaklaşımın dayanaksızlığını göstermektedir. Aynı gazetenin aynı tarihi içeren “Dehşete Düşüren Araştırma Sonucu! O Kişiler Virüsü 4 Kat Daha Ağır Geçiriyor” başlıklı şekil-8’deki haberin girişinde bu kez İskoçya’da yapılan bir araştırmanın sonuçlarından bahsedilerek diyabet hastalarının virüsü 4 kat daha ağır geçirdiği bilgisine yer verilmektedir. Bini aşkın hasta üzerinde gerçekleştirilen araştırmada yüzde 90 oranında kişinin salgın nedeniyle hayatını kaybettiği ve büyük çoğunluğunun solunum cihazına bağlanmak zorunda kalındığına değinilen haberin başlığındaki 4 rakamı mesajın etkisini güçlendirmek için özellikle büyütülmüştür. Maskeli ve koruyucu kıyafetler giymiş sağlık görevlileri ile sedyede yatan hasta fotoğraflarının kullanıldığı haberin başlığındaki “O kişiler” ifadesi özellikle eksiltmeli olarak verilerek okuyucu ilgisi yakalanmak istenmekte ve “dehşete düşüren” ifadesiyle sansasyonel bir üslup benimsenmektedir. Haber her ne kadar diyabet hastalarının salgın açısından hassas bir durumda olduğu mesajını vererek bir uyarı görevi üstlense de bunun bir korku ve panik söylemiyle kurulması, haberin inşasını sorunlu hale getirerek, veriliş biçiminin amacın önüne geçmesine yol açmaktadır.



Şekil-9: 16.12.2020 Tarihli Hürriyet Haberi

**Son dakika: Koronavirüs hastalarının yürek yakan görüntüleri! 'Onların bir bakışıyla anlıyoruz'**



En İyi Fotoğraf

KORONAVİRÜS hastalarına ücret karşılığında bakım için son dönemde sosyal medyada refakatçi borsası oluştuğu belirtilirken, pandeminin başından bu yana Covid-19 hastalarının en büyük destekçisi sağlık çalışanları oldu. Ankara Şehir Hastanesi'nde sağlık çalışanları, hem yoğun bakım hem de servislerde tedavi gören Covid-19 hastalarının tüm ihtiyaçlarını karşılayıp, yanlarında olarak moral veriyor.

Şekil-10: 29.12.2020 Tarihli Sabah Haberi

**Son dakika: Meğer korona hastasının son isteğini yerine getirmiş... Gerçeği öğrenince kahroldu!**



Son dakika haberler... Tüm dünyayı kasıp kavuran koronavirüs salgınında sağlık çalışanları ön cephede savaşarak hastaları kurtarmak için mücadele veriyor. Zaman zaman hastalarla yoğun bakımdaki çalışanlar arasında duygusal diyaloglar yaşanıyor. Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ndeki yoğun bakımda görevli hemşire **Semiha Kurt**, koronavirüsten vefat eden 78 yaşındaki Filkiye Uyardırması ile aralarında geçen duygusal konuşmayı anlattı. Tedavi sırasında gece 02:30'da canı 'portakal' isteyen Uyardırması'a yemekhaneden portakal bulup elleriyle yediren hemşire Semiha Kurt, yaşlı kadının vefatından ardından öğrendiği gerçekle kahroldu. Hemşire Semiha Kurt, olayı anlatırken gözyaşlarına hakim olamadı.

16.12.2020 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayımlanan “Son Dakika: Koronavirüs Hastalarının Yürek Yakan Görüntüleri! ‘Onların Bir Bakışıyla Anlıyoruz’” başlıklı Şekil-9’daki haberin girişinde Ankara Şehir Hastanesi’ndeki sağlık çalışanları konu edilerek, Covid-19 hastalarının en büyük destekçisi olan sağlık çalışanlarının hem yoğun bakım hem de servislerde tedavi gören hastaların tüm ihtiyaçlarını karşılayıp, yanlarında olarak onlara moral verdiklerinden bahsedilmektedir. Görsel olarak yoğun bakımda entübe edilmiş hastaların yüzleri buzlanmış fotoğrafları ile hastasının elini tutmuş sağlık görevlisi fotoğrafının kullanıldığı haber doğrudan okuyucu duygularına hitap etmektedir. Haber başlığını önceleyen “son dakika” ifadesine sadece ilgi çekiciliği artırmak için başvurulmuştur. Çünkü bu ifadenin gerçekte haber içeriğiyle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Haber başlığında geçen “yürek yakan görüntüler” ifadesi koronavirüs hastalarının durumunu trajikleştirmekte, ardından gelen “onların bir bakışıyla anlıyoruz” ifadesi yaratılmak istenen duygusal etkiyi güçlendirilmektedir. Haber aslında sağlık çalışanlarının salgın sürecindeki fedakarlıklarını konu almaktadır. Ancak haberde hastalara yönelik geliştirilen ve okuyucunun acıma duygularına hitap eden söylem asıl mesajın önüne geçmektedir. Koronavirüs hastalarının durumunun “yürek yakıcı” olarak nitelendiği haberde hastaların durumu okur için üzüntü verici olmanın yanında hastalığın ne kadar tehlikeli olduğunun da dolaylı mesajını içerdiğinden bir o kadar korkutucudur. 29.12.2020 tarihinde Sabah gazetesinde yayımlanan “Son Dakika: Meğer Korona Hastasının Son İsteğini Yerine Getirmiş... Gerçeği Öğrenince Kahroldu!” başlıklı haberin girişinde Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde yoğun bakımdaki görevli hemşire Semiha Kurt ile koronavirüsten vefat eden hastası arasındaki konuşma konu edilmektedir. Tedavi sırasında gece canı portakal isteyen hastaya bulduğu portakalı yediren hemşirenin yaşlı kadının vefatından sonra öğrendiği gerçekle kahrolduğunun anlatıldığı haberde, hemşirenin olayı anlatırken gözyaşlarına hakim olamadığına değinilmektedir. Bir önceki Hürriyet haberine benzemekle birlikte daha kişisel bir örnekten yola çıkan ve duygu tonu oldukça yüksek olan haberin görselinde kullanılan hemşire Semiha Kurt’un fotoğrafının altında “Kendisi de yakalanınca öğrendi!” ve tümü büyük harflerle yazılan “İnanılmaz etkilendim” ifadeleriyle okurda merak duygusu uyandırılmaya çalışılmıştır. Haberde geçen “korona hastasının son isteği”, “öğrendiği gerçekle kahroldu” ve “gözyaşlarına hakim olamadı” ifadeleri doğrudan duygulara hitap ederek okurda üzüntü ve acıma hissiyatının gelişmesine yol açmaktadır. Habere konu olan hastanın vefat etmiş olması ve haberi okuyacak yakınlarının hissiyatı da düşünüldüğünde geliştirilecek dilin son derece dikkatli inşa edilmesi gereken haber, bir yandan hastalığın tehlikeleri bakımından okur için bir uyarı işlevi görse de diğer yandan özellikle enfekte olmuş ve tedavi gören hastalardaki endişeyi büyütebilmektedir.

Şekil-11: 12.12.2020 Tarihli Cumhuriyet Haberi

Şekil-12: 15.11.2020 Tarihli Hürriyet Haberi

**Survivor yarışmasının eski şampiyonu  
Turabi: Gerçekten çok acılı bir süreç**

Survivor yarışmasının eski şampiyonlarından Turabi Çamkıran koronavirüse yakalandı. Çamkıran sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada, "Gerçekten çok acılı bir süreç" ifadelerini kullandı.

12 Aralık 2020 Cumartesi, 15:31



**Ünlü manken morga girip cenazelerin  
fotoğraflarını paylaştı**



Rus model Olga Kagarlitskaya, Samara şehrinde Covid-19 sonucu ölen babasının cenazesini almak için girdiği morgdan dehşet verici fotoğraflar paylaşıp, sağlık yetkililerinin koronavirüs bağlantılı ölümleri gizlediğini öne sürdü.

12.12.2020 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan "Survivor Yarışmasının Eski Şampiyonu Turabi: Gerçekten Çok Acılı Bir Süreç" başlıklı haberinde koronavirüse yakalanan Turabi Çamkıran'ın hastalık sürecinde geçirdiği sıkıntılar konu edilmektedir. Magazinleştirme eğilimli haberde Turabi'nin hastalık sürecini "çok acılı bir süreç olarak tanımlaması", bir taraftan koronavirüsü okurun gözünde korku verici bir niteliğe büründürmekte, diğer yandan hastalığı magazin bir malzemeye indirgeyerek gerçek bağlamından uzaklaştırmaktadır. 15.11.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanan "Ünlü Manken Morga Girip Cenazelerin Fotoğraflarını Paylaştı" başlıklı haberin girişinde ise "Rus model Olga Kagarlitskaya'nın Samara şehrinde Covid-19 sonucu ölen babasının cenazesini almak için girdiği morgdan dehşet verici fotoğraflar paylaşarak, sağlık yetkililerinin koronavirüs bağlantılı ölümleri gizlediğini öne sürdüğü" ifadelerine yer verilmektedir. Görsel olarak bir yanda ceset torbaları diğer yanda Rus modelin fotoğraflarının kullanıldığı haber, kurgu ile gerçek arasındaki ayrımı belirsizleştirmekte ve salgının yol açtığı can kayıpları gibi hayati bir konuyu magazinleştirerek bağlamından koparmaktadır. Çünkü salgın gibi toplum sağlığını derinden etkileyen ciddi konuların magazin bir söylemle ifadesi haberin inşasında bir tutarsızlık yaratmakta ve bu çelişki haberin veriliş biçiminin doğrudan mesajın önüne geçmesine yol açmaktadır.

## Sonuç

Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin örneklem alınarak Türk mediasındaki Covid-19 haberlerinin sunumunda etik kodlara ne ölçüde bağlı kaldığını araştırıldığı çalışma, özellikle afet gibi kriz anlarında Türk mediasındaki haberlerin sunumunda karşılaşılan yapısal sorunları teyit eder niteliktedir.

Araştırma kapsamında incelenen her üç gazetede de Covid-19 haberlerinin sunumunda haber ve yorumun iç içe geçerek, tarafsızlık ve nesnelliğin göz ardı edildiği görülmüştür. Gazetelerin ideolojik eğilimleri, haberlerin gerek seçimi gerekse inşasına geniş ölçüde yansımıştır. Cumhuriyet gazetesi salgınla ilgili yurt dışındaki gelişmelerden ziyade yurt içindeki vaka artışlarını haberleştirmekte ve haberlerini Sağlık Bakanlığı'nın süreci yönetmede yetersiz kaldığı tezi üzerinden iktidara muhalif bir söylemle inşa etmektedir. Hürriyet ve Sabah gazeteleri ise Cumhuriyet'in aksine daha çok yurt dışındaki vaka artışlarıyla ilgili haberlere yer vererek, bu haberlerinde özellikle ABD ve Avrupa ülkelerindeki sağlık sisteminin içine girdiği sıkıntılı durumu işlemektedir. Haberlerinde iktidara yönelik eleştiri olarak algılanabilecek herhangi bir söylemden uzak durduğu görülen Hürriyet ve Sabah gazetelerinin yurt içinde vaka artışlarıyla ilgili haberlerinde kullanılan dilin çok daha dikkatli inşa edildiği görülmüştür.

Covid-19 ile ilgili haberlerinde bilim insanları, akademisyenler ve uzman görüşlerinden mümkün olduğunca yararlanmayı tercih eden gazeteler geniş ölçekli bir "korku" söylemi inşa etmişlerdir. Gazetelerin haber başlık ve girişlerinde geçen "iş çığından çıkıyor", "sistem çökmek üzere", "vahim durum", "ürküten sözler", "korkutan uyarı", "mutasyon korkusu", "şoke eden gelişme", "İngiltere alarmında", "en kötüsü oldu", "dehşete düşüren araştırma sonuçları" vb. ifadeler okurda korku ve panik duygusunu tetikleyecek, sağduyudan uzak bir söylemsel tercihin yaygınlığını göstermektedir. Görsel olarak kullanılan yoğun bakım ünitelerinde entübe olmuş hastalar, ambulanslar, maskeli insanlar, koruyucu kıyafetleriyle donanmış sağlık görevlileri gibi salgınla ilişkilendirilen fotoğraflarla bir korku algısı yaratan gazeteler, kimi zaman haber başlıklarının önüne getirdikleri "son dakika" ifadesiyle okuyucu ilgisini yakalamaya çalışmaktadırlar.

Virüs mutasyonu başta olmak üzere Covid-19 ile ilgili daha çok yurt dışındaki araştırma sonuçları kaynak gösterilerek yapılan haberlerde kaynakların yeterince doğrulanmamış olması bir yana, söylemin kimi zaman sansasyona varan bir çerçevede kurulduğu tespit edilmiştir. “Korku çekiciliğinden” yararlanarak okunma sayısını artırmak isteyen gazetelerin, sosyal sorumlulukları gereği tercih etmeleri gereken rasyonel söylemin yerine ilgi çekiciliği daha yüksek olan duygusal söylemi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Koronavirüse yakalanarak tedavi gören kişiler ile sağlık görevlilerini konu alan bazı haberlerde gazetelerin dramatize edici bir söylem geliştirdikleri görülmüştür. Hürriyet gazetesinin “Son Dakika: Koronavirüs Hastalarının Yürek Yakan Görüntüleri! ‘Onların Bir Bakışıyla Anlıyoruz’” başlıklı haberi ile Sabah gazetesinin “Korona Hastasının Son İsteğini Yerine Getirmiş. Gerçeği Öğrenince Kahroldu!” başlıklı haberleri bu söylemin örneklerini oluşturmaktadır. Doğrudan okurun “acıma” duygulara hitap eden dramatik haberlerde sunuş biçimi, korku söylemiyle çerçevelenen diğer pek çok haberlerde olduğu gibi verilmek istenen mesajın önüne geçmektedir.

Araştırma kapsamında Covid-19’un magazinleştirilerek sunulduğu haberlere de rastlanmıştır. Özyal’ın (2016) belirttiği gibi magazin haberciliğinde sansasyonel başlıklar ve fotoğraf kullanımı, bu habercilik türünün internete hızlı bir şekilde ayak uydurmasına yardımcı olmuştur. İnternet haber sitelerinin ana misyonunu tık odaklı haberciliğin oluşturduğu günümüzde, tıklama eylemini hareket geçirebilmek için ilgi çekici haber başlıkları kullanılmaktadır. Bu ilgi çekici başlıklarla kullanıcılar içeriğe yönlendirilmekte ve başlığın arkasında gizlenmiş olan içeriğe merak duygusunu gidermek için ulaşılmaya çalışılmaktadır. Cumhuriyet’in “Gerçekten Çok Acılı Bir Süreç” başlığıyla eski bir Survivor şampiyonunun koronavirüs deneyimini konu edindiği haber ile Hürriyet’in “Ünlü Manken Morga Girip Cenazelerin Fotoğraflarını Paylaştı” başlığıyla bir Rus mankenin koronavirüsten ölen babasının bulunduğu morga girip cenazelerin fotoğraflarını paylaştığını konu edinen haber, Covid-19 haberlerinin korku söylemi üzerinden magazinleştirilmesinin örneklerini oluşturmaktadır.

Covid-19 ile ilgili gelişmeleri kimi zaman abartan kimi zaman ise ajite eden medya, toplumsal bir panik ikliminin oluşmasına yol açmaktadır. Medyanın asli görevinin toplumu doğru bilgilendirmek olduğu göz önüne alındığında iletişim etiği açısından oldukça sorunlu olan yaygın korku söylemi, sağduyu dilinin popüler dile boyun eğmesi anlamına geldiğinden, sağlıklı bir toplumsal iletişim zemini geliştirememektedir. Kitle iletişim araçlarından topluma akan haberler, ekonomi-politik faktörler göz önüne alınarak anlamlandırılabilir. Covid-19 haberlerinde gazetelerin ideolojik taraflılığının söylemlere yansımaları, haber ile yorum arasındaki tüm ayrımları silerek tarafsızlığa imkan bırakmamakta, doğrulanmamış ve tek taraflı kaynaklara dayanarak verilen haberler medya organlarının ciddiyet ve güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir. Dünyanın oldukça hassas bir dönemden geçtiği salgın sürecinde medya organları, sosyal sorumluluk bilinciyle hareket ederek duyarlı bir yayıncılık anlayışına bağlı kalmalarının sadece toplum için değil kendi kurumsal itibarları açısından da çok önemli olduğunu unutulmamalıdır.

### **Kaynakça**

- [1]Banar, S. (2013). “Medyada Temel Ayrımlar ve Etiğe İlişkin Değerler”. Medya ve Etik. (Ed. Ünlüer, A. O.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- [2]Barth, J. ve Bengel, J. (2000). “Prevention Through Fear?: the State of Fear Appeals Research”. Research and Practice of Health Promotion. 8, 1-105.
- [3]Bildirici, F. (2018). Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- [4]Bilgin, N. (2003). Sosyal Psikoloji Sözlüğü. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- [5]Birikim. (1999). “Medya ve Etik Özel sayı”, S: 117.
- [6]Büyükaşar, M. (2019). Haber ve Doğruluk İlişkisi: “Yalan Haber” ve Haber Doğrulama Pratikleri. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [7]Connaughton, A. and Devlin, K. (2020). Most Approve of National Response to COVID-19 in 14 Advanced Economies. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/global/2020/08/27/most-approve-of-national-response-to-covid-19-in-14-advanced-economies/> Erişim Tarihi: 14.02.2021.
- [8]Cumhuriyet. (2020). Bilim Kurulu Üyesi Serap Şimşek Yavuz’dan Korkutan Uyarı: Her Gün Binden Fazla

Covid Şüpheli Hasta Geliyor. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bilim-kurulu-uyesi-serap-simsek-yavuzdan-korkutan-uyari-her-gun-binden-fazla-covid-supheli-hasta-geliyor-1788804> Erişim Tarihi: 01.03.2021.

[9]Cumhuriyet. (2020). Milletvekili, Kentteki Tabloyu Böyle Anlattı: İş Çığırından Çıkıyor, Sistem Çökmek Üzere. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/milletvekili-kentteki-tabloyu-boyle-anlatti-is-cigrindan-cikiyor-sistemi-cokmek-uzere-1793469> Erişim Tarihi: 01.03.2021.

[10]Cumhuriyet. (2020). Survivor Yarışmasının Eski Şampiyonu Turabi: Gerçekten Çok Acılı Bir Süreç. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/survivor-yarismasinin-eski-sampiyonu-turabi-gerçekten-cok-acili-bir-surec-1798145> Erişim Tarihi: 01.03.2021.

[11]Çaplı, B. (2002). Medya ve Etik. Ankara: İmge Yayınevi.

[12]Çetinkaya, A. (2020). Magazin Haberciliğinin Yeni Platformu: Instagram. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 8 (1), 104-132.

[13]Dursun, Ç. (2005). Haber ve Habercilik/ Gazetecilik Üzerine Düşünmek. (Ed. Alankuş, S.). Gazetecilik ve Habercilik (s. 63-83). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

[14]Erondu, A. Emmanuel, Sharland A. ve Okpara J.. (2004). “Corporate Ethics in Nigeria: A Test of Concept of an Ethical Climate”. Journal of Business Ethics, 51/4.

[15]Gökçe, O. (2001). İçerik Çözümlemesi. Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.

[16]Hürriyet. (2020). Son Dakika Haberleri... ‘Bir Takım Duyumlar Var’ Dedi ve Uyardı! Koronavirüste Mutasyon Korkusu. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-mutasyona-ugrayan-koronavirus-icin-uyari-bir-takim-duyumlar-var-41695079> Erişim Tarihi: 07.03.2021.

[17]Hürriyet. (2020). Son Dakika Haberleri. Profesörden Korkutan Sözler: Koronavirüs, Kalp Krizini Tetikliyor. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-haberleri-profesorden-korkutan-sozler-koronavirus-kalp-krizini-tetikliyor-41693478> Erişim Tarihi: 07.03.2021.

[18]Hürriyet. (2020). Koronavirüste Şoke Eden Gelişme! Bir Yıl Sonra Yapılan Testte Ortaya Çıktı. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/koronaviruste-soke-eden-gelisme-bir-yil-sonra-yapilan-testte-ortaya-cikti-41685207> Erişim Tarihi: 07.03.2021.

[19]Hürriyet. (2020). Son Dakika: Koronavirüs Hastalarının Yürek Yakan Görüntüleri! Onların Bir Bakışıyla Anlıyoruz. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-koronavirus-hastalarinin-yurek-yakan-goruntuleri-onlari-bir-bakisiyla-da-anliyoruz-41690135> Erişim Tarihi: 07.03.2021.

[20]Hürriyet. (2020). Ünlü Manken Morga Girip Cenazelerin Fotoğraflarını Paylaştı. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/unlu-manken-morga-girip-cenazelerin-fotograflarini-paylasti-41663267> Erişim Tarihi: 07.03.2021.

[21]Kalender, A. (2000). Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

[22]Özyal, B. (2016). Tık Odaklı Habercilik: Tık Odaklı Haberciliğin Türk Dijital Gazetelerindeki Kullanım Biçimleri. Global Media Journal TR Edition, 6 (12), 273- 301.

[23]Pastreich, E. (2020). The Global Media and COVID-19. Foreign Policy in Focus. <https://fpif.org/the-global-media-and-covid-19/> Erişim Tarihi: 15.02.2021.

[24]Pieper, A. (1999). Etiğe Giriş. (Çev. Atayman V. ve Sezer G.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

[25]Sabah. (2020). İl Sağlık Müdürü’nden Ürküten Sözler! Yoğun Bakım Yüzde 95 Dolu! Entübeler Artıyor. <https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/12/19/il-saglik-mudurunden-urkuten-sozler-yogun-bakim-yuzde-95-dolu-entubeler-artiyor?paging=5> Erişim Tarihi: 04.03.2021.

- [26]Sabah. (2020). Son Dakika: İngiltere’de Günlük Vaka Sayısı Rekor Tazeledi!. <https://www.sabah.com.tr/dunya/2020/12/29/ingilterede-gunluk-vaka-sayisi-rekor-tazeledi?paging=2> Erişim Tarihi: 04.03.2021.
- [27]Sabah. (2020). Dehşete Düşüren Araştırma Sonucu! O Kişiler Virüsü 4 Kat Daha Ağır Geçiriyor. <https://www.sabah.com.tr/dunya/2020/12/29/salginda-kritik-arastirma-sonucu-yuzde-90i-hayatini-kaybetti> Erişim Tarihi: 04.03.2021.
- [28]Sabah. (2020). Son Dakika: Meğer Korona Hastasının Son İsteğini Yerine Getirmiş. Gerçeği Öğrenince Kahroldu!. <https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/12/29/son-dakika-meger-korona-hastasinin-son-istegini-yerine-getirmis-gercegi-ogrenince-kahroldu> Erişim Tarihi: 04.03.2021.
- [29]Samur, S. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Ankara’daki Devlet Üniversitelerinin İnstagram Kullanımları Üzerine Nicel Bir Araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (6), 436- 457.
- [30]Storey, J. (2000). *Popüler Kültür Çalışmaları Kuram ve Metotlar*. (Çev. Kardeşin, K.). İstanbul: Babil Yayınları.
- [31]Subölen, S. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Stresle Baş Etme Yöntemi Olarak Sosyal Medyada Mizah Olgusu: cizmikalorifer ve saykodelipaylasimlarr İsimli İnstagram Hesaplarının Analizi. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11 (42), 123-142.
- [32]Şeker, M. (2004). *Kuramsal Temeller ve Uygulama İlkeleriyle Sayfa Düzeni*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- [33]Taş, O. (2009). Televizyon Haberciliğinde Etik. (Ed. Çaplı, B. ve Tuncel, H.). *Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi* (s.3-23). Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- [34]Tiftikçi, İ. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinin Acil Tıp Asistanlarının Eğitimine ve İş Gerginliğine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- [35]Timisi N. ve Dursun, Ç. (2003). *Medya ve Deprem, ‘17 Ağustos 1999 Depreminin Medyada Temsili’*, Ankara: RTÜK Yayınları No:4.
- [36]Uzun, R. (2007). *İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- [37]Yıldırım, B. (2015). *İletişim Araştırmalarında Yöntemler: Uygulama ve Örneklerle*. Konya: Literatürk Academia.